

TRUDNOŚCI Z WEJŚCIEM NA RYNEK PRACY ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH – POLSKIE DOŚWIADCZENIA NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

**Паўліна Шмелінская-Петрашэк ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ - ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД НА
ПРИКЛАДІ ПОМОРСЬКОГО ВОЄВОДСТВА ПОЛЬЩІ.** Процеси та події на ринку праці в Польщі з початку 90-х викликали і зберігають високий рівень безробіття серед молоді, особливо випускників. Одним з важливих елементів, який перешкоджає ефективному працевлаштуванню випускників, є невідповідність між освітніми пропозиціями університетів в Польщі та вимогами підприємців або зовнішніх умов.

Wprowadzenie

Współczesne badania rynku pracy w Polsce koncentrują się na wielu nurtach. Są to po pierwsze analizy teoretyczno-empiryczne poświęcone bezpośrednio lub pośrednio demograficzno-społecznym i ekonomicznym uwarunkowaniom rynku pracy. Wielu badaczy próbowało znaleźć odpowiedź na pytanie, jakie są przyczyny tak dużego zachwiania równowagi na rynku pracy, potęgowania się i utrwalania zjawiska bezrobocia [11]. Jedną ze zidentyfikowanych przyczyn okazało się niedostosowanie struktury wykształcenia ludności do potrzeb rynku pracy. Problem ten zaczął pojawiać się w opracowaniach wielu autorów, którzy rozpatrywali go zarówno w skali całego kraju jak i poszczególnych regionów [1,10,14]. Szczegółowo tymi zagadnieniami zaczęły zajmować się instytucje odpowiedzialne za kreowanie polityki rynku pracy - Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, Konfederacja pracodawców „Lewiatan”, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową i wiele innych [2,5,6,7,8,9,15]. Na przykład w ramach tych działań na terenie województwa pomorskiego w latach 2011- 2013 realizowano projekt „Pomorski barometr zawodowy – diagnozowanie zapotrzebowania na kwalifikacje i umiejętności na regionalnym rynku pracy województwa pomorskiego”, który obecnie jest kontynuowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku[5].

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie problemów, na jakie napotykają absolwenci studiów wyższych w procesie wejścia na rynek pracy, ale także możliwości podniesienia ich atrakcyjności dla przyszłych pracodawców.

Trudności z wejściem na rynek pracy absolwentów szkół wyższych województwa pomorskiego

W modelu aktualnie przebiegających zmian gospodarczo-społecznych istotne miejsce mają przemiany w strukturze wykształcenia. W związku ze zmieniającymi się realiami, zaistniałą koniunkturą na rynku pracy, coraz trudniejszym startem młodych ludzi w dorosłe życie, rodzice mają coraz większe oczekiwania i aspiracje edukacyjne wobec swoich dzieci. W polskim społeczeństwie panuje opinia, że dopiero zdobycie wyższego poziomu wykształcenia daje szerokie możliwości rozwoju, posiadania wymarzonego zawodu, ale także osiągnięcia odpowiedniego prestiżu społecznego. Przeprowadzone przez Główny Urząd Statystyczny badania aspiracji edukacyjnych rodziców wykazały, że prawie 3/4 – 74,5% przebadanych osób pragnęłoby, aby ich dzieci osiągnęły wykształcenie wyższe. W miastach oczekiwany od dzieci poziom wykształcenia był istotnie wyższy niż na wsi, gdzie wyższego wykształcenia oczekiwało od dzieci prawie 65% respondentów, podczas gdy w miastach – prawie 83%. [15]. Ten przyrost aspiracji edukacyjnych przyczynił się do rozwoju kształcenia na poziomie wyższym. Doprowadziło to do znacznego wzrostu udziału osób z wykształceniem wyższym w Polsce z 9,9% w roku 2002 do 17,0% w roku 2011. Podobnie wskaźnik ten kształtował się dla województwa pomorskiego i wynosił odpowiednio 10,9% i 17,6%.

Niestety o ile w początkowym okresie pojawienia się zjawiska bezrobocia w Polsce osoby z wyższym wykształceniem stanowiły jedynie 4-5% ogółu bezrobotnych, o tyle w ostatnim czasie ich udział systematycznie wzrasta. W roku 2013 osoby bezrobotne legitymujące się wyższym wykształceniem stanowiły 12% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. Nieco korzystniej w skali kraju kształtowała się sytuacja w województwie pomorskim, gdzie odsetek ten wynosił 10,6%.

Bezrobocie w Polsce dotyka przede wszystkim ludzi młodych. W końcu grudnia 2013r. najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych tworzyły osoby w wieku 25-34 lata (27,8% ogólnej liczby bezrobotnych).

Wśród ogółu młodzieży pozostającej bez pracy szczególną kategorią bezrobotnych są absolwenci, ponieważ w procesie ich aktywizacji istotną rolę odgrywa czynnik czasu. Absolwenci szkół wyższych są jednym z istotniejszych elementów podnoszenia jakości kapitału ludzkiego danego obszaru. Wchodząc na rynek pracy oferują wiedzę, kreatywność, będące niezbędnymi elementami rozwoju społeczno-ekonomicznego. Zniekształcając proces wchodzenia w życie zawodowe bezrobocie opóźnia, a czasem uniemożliwia ekonomiczne i społeczne usamodzielnienie się młodzieży. Dłuższe pozostawanie bez pracy powoduje dewaluację kwalifikacji zawodowych i osłabia chęć podjęcia pracy[12].

Jednym z istotnych czynników strukturalnych bezrobocia absolwentów, decydującym w zasadzie o ich pozycji na rynku pracy jest niedostosowanie poziomu i struktury kształcenia kadr do potrzeb gospodarki i kultury narodowej, a więc trwająca od lat dysproporcja między edukacją i pracą w ujęciu globalnym . Wśród czynników determinujących start zawodowy absolwentów podstawowe znaczenie mają kwalifikacje, które wyznacza nie tylko poziom wykształcenia i typ kończącej szkoły, ale przede wszystkim kierunek kształcenia. Za dobre kwalifikacje uznaje się takie, które trafiają w zapotrzebowanie społeczne (rynek) i są obiektywnie zweryfikowane pod względem jakościowym.

Z perspektywy rynku pracy obecna struktura wykształcenia absolwentów w województwie pomorskim według kierunków nie wypada korzystnie. Przyjmując, że współcześnie to, w dużej mierze, zawody techniczne posiadają największy potencjał, mogący przynieść konwersję wiedzy na rozwój ekonomiczny, nadmierny udział absolwentów z zakresu nauk społecznych i humanistycznych uznać należy za istotny problem. Należy jednak podkreślić, że niemożliwym jest całkowite „urynkowienie” struktury kształcenia. O ile funkcjonujące szkoły niepubliczne są w stanie dostosowywać się całością oferty kształcenia do popularnych trendów na rynku pracy, o tyle na uczelniach publicznych spoczywa obowiązek kształcenia we

wszystkich dyscyplinach wiedzy – również generujących absolwentów „problemowych” z perspektywy rynku pracy. Ciągłość rozwoju społecznego i cywilizacyjnego wymaga bowiem prowadzenia badań i kształcenia we wszystkich dziedzinach [3].

W województwie pomorskim szkoły wyższe oferują aktualnie kształcenie na 120 kierunkach studiów w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym, na uczelniach publicznych i prywatnych. Największym zainteresowaniem kandydatów na studia w roku 2013 (największa liczba kandydatów przypadająca na jedno miejsce) cieszył się kierunek lekarski, automatyka i robotyka, informatyka, zarządzanie oraz kryminologia. Wśród absolwentów kończących studia w roku 2013 dominowali jednak absolwenci kierunku pedagogika, zarządzanie, administracja[2].

Z ogółu osób, które ukończyły studia w 2013r. 6,9% zarejestrowało się jako osoby bezrobotne bezpośrednio po zakończeniu edukacji. Wśród bezrobotnych największą grupę stanowili absolwenci kierunku pedagogika, zarządzanie, turystyka i rekreacja, administracja i ekonomia[2].

Studia wyższe, niezależnie od ukończonego kierunku, mają za zadanie wyposażyć absolwenta w szereg kompetencji użytecznych w przyszłej pracy zawodowej. Badania prowadzone wśród pracodawców [7,8,9] w ramach analizy Bilansu Kapitału Ludzkiego (prowadzonego od kilku lat przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości) pokazują, że oczywiście poza umiejętnościami zawodowymi, niezależnie od rodzaju zajmowanego stanowiska niezmiennie liczą się kompetencje interpersonalne oraz samoorganizacyjne. Wśród nich najczęściej wymienia się komunikatywność, umiejętność podejmowania inicjatyw, samodzielność. Często pojawia się również umiejętność zarządzania czasem, przedsiębiorczość, umiejętność współpracy w grupie czy łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi.

Można również zauważyć, że zidentyfikowane kompetencje w dużej mierze związane są ze zmianami zachodzącymi we współczesnym świecie. Coraz więcej firm będzie działać na arenie międzynarodowej, zatem pracownicy powinni swobodnie poruszać się w międzynarodowych zespołach. Do tego niezbędna jest znajomość języków obcych oraz technologii mobilnych, wykorzystywanych w

komunikacji. Jest to szczególnie ważne dla kadry kierowniczej, a więc dla osób z wyższym wykształceniem.

Prowadzony regularnie monitoring rynku pracy przez różne instytucje oraz badania prowadzone wśród pracodawców [12,13] wykazują jednak, że dość nisko oceniają oni poziom tych kompetencji wśród absolwentów szkół wyższych.

Wśród potrzeb pracodawców istnieje duży deficyt kompetencji miękkich, ale dodatkowo dużą lukę odnotowano w zakresie umiejętności zastosowania wiedzy (akademickiej) w praktycznych działaniach, nazywanej przez pracodawców doświadczeniem zawodowym. Ważna staje się też wiedza interdyscyplinarna, która poszerza horyzonty i zwiększa elastyczność pracowników na rynku pracy [13].

Taka ocena kompetencji absolwentów znajduje również potwierdzenie w postępowaniu rekrutacyjnym prowadzonym przez pracodawców. Wyniki „Barometru zawodowego województwa pomorskiego” [5] wykazują, że główny problem ze znalezieniem pracowników na regionalnym rynku pracy polega na braku kandydatów z odpowiednim doświadczeniem (tak zadeklarowało przeszło 75% pracodawców mających trudności w pozyskiwaniu pracowników). Natomiast problem ze znalezieniem kandydatów o odpowiednim wykształceniu zgłosiło jedynie 27% pracodawców.

Wnioski

Przyszłość zawodowa zakładająca ryzyko bezrobocia, powoduje radykalną zmianę sytuacji w systemie kształcenia, a także w postawach młodzieży wobec edukacji. Wykształcenie staje się wartością instrumentalną, służącą osiągnięciu pozycji społeczno-zawodowej. Niestety obecnie w województwie pomorskim (jak i całej Polsce) liczba wolnych miejsc pracy dla osób z wysokimi kwalifikacjami jest coraz niższa, a związana z tym wysoka konkurencja powoduje, że dyplom szkoły wyższej nie daje już gwarancji szybkiego uzyskania zatrudnienia [2]. Wielu absolwentów staje więc przed koniecznością podjęcia zatrudnienia niedopasowanego do osiągniętego poziomu kwalifikacji.

Niechęć pracodawców do zatrudniania absolwentów opiera się na zarzutach związanych z: ciągle podręcznikowym sposobem przekazywania wiedzy na studiach,

przy niedocenianiu roli zajęć praktycznych; niedostosowaniem programów kształcenia do zachodzących zmian technologicznych; niewystarczającym zakresem kształtowania umiejętności miękkich, podczas gdy umiejętności te odgrywają kluczową rolę w możliwościach adaptacji do wymagań rynku pracy [4].

Koniecznym warunkiem do poprawy sytuacji jest więc nawiązanie prawdziwego dialogu między uczelniami i ich partnerami społecznymi, tak aby uczelnie mogły lepiej zrozumieć profil kompetencji pożądaných przez gospodarkę i społeczeństwo, a także określić poziom rozwijanych kompetencji na studiach wyższych. Uwidacznia się tutaj rola kierunków kształcenia o profilu praktycznym (z dużą liczbą zajęć prowadzonych przez praktyków w pracowniach do tego przystosowanych oraz możliwością odbywania kilkumiesięcznych staży w przedsiębiorstwach) dla uczelni wyższych, które kumulując wyposażenie i sprzęt do kształcenia praktycznego mogą w elastyczny sposób starać się odpowiadać na te zmieniające się warunki gospodarcze. Pewna trudność występuje z przewidywaniem kierunków specjalizacji, bowiem pracodawcy zazwyczaj nie są w stanie określić swoich potrzeb na okres dłuższy niż 5 lat. Wynika to z faktu ciągłego procesu przemian zachodzących w polskiej gospodarce.

Współczesne tempo zmian prowadzi również do szybkiej dezaktualizacji posiadanych umiejętności, szybkiej deprecjacji pewnych zawodów, co przy pewnej bezwładności systemu edukacji wymusza przewidywanie przyszłych trendów i regularną obserwację zachowań przedsiębiorców. Dlatego też w procesie edukacji powinno się kłaść nacisk na elastyczność, najbardziej uniwersalne umiejętności, tj. logiczne myślenie i rozwiązywanie problemów, a także umiejętne łączenie wiedzy z różnych dziedzin z kompetencjami związanymi z wykorzystywaniem najnowszych technologii.

Literatura

1. Bielecki P., 2011. *Kompetencje absolwentów studiów wyższych w świetle ogólnoeuropejskich badań CHEERS, REFLEX i TUNNG*. [w:] K. Jędralska, J. Bernais (red.), *Kompetencje absolwentów studiów ekonomicznych. Perspektywa nauki i biznesu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice: 13–66.
2. *Bezrobotni absolwenci szkół wyższych w województwie pomorskim w 2013 roku*, 2014. WUP, Gdańsk

3. Czapiewski K. Ł., Janc K., 2013, *Edukacja jako czynnik rozwojowy Mazowsza*, Trendy rozwojowe Mazowsza, nr 11, Warszawa
4. Matusiak K.B., Kuciński J., Gryzik A. (red.) 2009. *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*, Warszawa, publikacja współfinansowana przez UE w ramach EFS.
5. Grotkowska G., Gajderowicz T., 2015. *Pomorski Barometr Zawodowy. Raport końcowy 2014*, Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku, Gdańsk
6. Jelonek M., Szklarczyk D., Balcerzak-Raczyńska A., 2012. *Oczekiwania pracodawców a pracownicy jutra. Na podstawie badań zrealizowanych w 2012 r. w ramach III edycji projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
7. Kocór M., Czarnik S., Strzebońska A., 2012. *Potrzeby pracodawców a dostępność zasobów pracy. Próba bilansu* [w:] Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski. Raport podsumowujący drugą edycję badań „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowaną w 2011 roku, red. J. Górnjak, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, s. 61-97.
8. Kocór M., Strzebońska A., Dawid-Sawicka M., 2012. *Pracodawcy o rynku pracy. Raport z badania pracodawców i ofert pracy realizowanych w 2012 r. w ramach III edycji projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
9. Kocór M., Strzebońska A., Keler K., 2012. *Kogo chcą zatrudniać pracodawcy? Potrzeby zatrudnieniowe i wymagania kompetencyjne wobec poszukiwanych pracowników*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa
10. Kryńska E., 2002. *Studia i co potem? Bezrobocie wśród absolwentów szkół wyższych*, Polityka Społeczna nr 5 - 6
11. Mlonek K., 1999. *Bezrobocie w Polsce w XX wieku w świetle badań*, Warszawa
12. Szmielińska P., 2001. *Bezrobocie absolwentów a oczekiwania pracodawców na rynku pracy Słupska*, [w:] *Wpływ integracji europejskiej na przemiany strukturalne obszarów o wysokim bezrobociu*, Zeszyty Naukowe Wydziału Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Koszalińska, Koszalin, nr 7: 353-364.
13. Szmielińska-Pietraszek P., Szymańska W., 2015. *Expectations of employers on the example of Słupsk local labour market (with the particular emphasis on the need for geographical competences)*, Environmental & Socio-economic Studies, Vol. 3, is. 1 (2015), s. 35-42
14. Sztandar-Sztanderska U. (red.), 2010, *Kwalifikacje dla potrzeb pracodawców. Raport końcowy*, pod red. U. Wydział Nauk Ekonomicznych UW, Ośrodek Badań Rynku Pracy, Warszawa
15. *Wybory ścieżki kształcenia a sytuacja zawodowa Polaków*, 2013, GUS, Warszawa